

בס"ד
כ"ב בכסלו ה'תשפ"א
8 בדצמבר 2020
תיק מס' 80099

פסק דין

לבין	בעניין שבין
הנתבע	התובע
בעל אולם	מזמין אירוע בר מצוה באולם

רקע ועובדות מוסכמות

התובעים הם הורים שביקשו לחגוג את בר המצווה של בנם באולם של הנתבע. בתאריך י"ג חשוון תש"פ (11.11.2019) - הצדדים חתמו על הסכם בו הם מזמינים 200 מנות לאירוע בר המצווה שיחול ב-י"ז סיון תש"פ (9.6.2020), וכשבועיים לאחר החתימה על ההסכם - התובעים שילמו לנתבע מקדמה בסך 3,000 ש"ח.

בתאריך י"ח באדר תש"פ (14.03.20) הממשלה הגבילה בתקנות לשעת חירום את ההתקהלות מעל עשרה אנשים, על מנת לצמצם את התפשטות נגיף הקורונה בישראל. ההגבלות כללו את סגירת האולמות, כך שלא היה ניתן לפתוח את האולם של הנתבע החל מתאריך זה.

בין הצדדים התקיימו מספר שיחות, אך הם לא הגיעו להסכמה. מספר ימים לפני תאריך בר המצווה, בעל האולם הציע לתובעים לקיים את האירוע באולם בתאריך מאוחר יותר, אך התובעים כבר ארגנו את אירוע בר המצווה במתכונת פרטית בשטח פתוח בתאריך יום ההולדת.

טענות התובעים

התובעים התקשרו מספר פעמים לנתבע לבעל האולם, בכדי לברר האם ניתן לקיים אירוע בתאריך המתוכנן. לטענת התובעים בעל האולם אמר שאין לו תשובה על כך. התובעים טוענים שביקשו מבעל האולם לפתוח את האולם בכדי לקיים אירוע למאה אנשים, אך בעל האולם ענה שהוא לא פותח את האולם לכמות קטנה כזו של מוזמנים.

התובעים הוסיפו, שרצו לקיים את סעודת המצווה בדיוק בתאריך בו הבן מתחייב במצוות, ובכדי לוודא זאת הם סגרו על מועד האירוע כשבעה חודשים לפני כן. בערך כחודש לפני הזמן, התובעים הבינו שהנתבע לא יפתח עבורם את האולם, ולכן הם החלו בתכנון האירוע במקום חלופי.

עוד אמרו התובעים, שהם היו מוכנים לשלם יותר עבור כל מנה, אבל הנתבע סירב לפתוח את האולם, ולא נתן שום חלופה לקיום האירוע. לכן התובעים מבקשים מבית הדין, לחייב את הנתבע להחזיר את המקדמה.

טענות הנתבע

הנתבע פתח ואמר שבתאריך בו היה אמור להתקיים האירוע (י"ז סיוון תש"פ, 9.6.2020) - היה אסור לקיים אירועים. פתיחת האולמות אושרה רק בתאריך כ"ב בסיוון תש"פ (14.6.2020), והוגבלה שוב בתאריך י"ג בתמוז תש"פ (5.7.2020).

לאחר שהמדינה אישרה את פתיחת האולמות, הנתבע הציע חלופות לקיום האירוע ללקוחות שלו. החל משלב זה בעל האולם הסכים לפתוח את האולם גם עבור מאה מוזמנים. הנתבע הוסיף שמתוך עשרות זוגות שהזמינו ממנו אירוע - רק עם שתי משפחות יש סכסוך משפטי, ועם כל השאר הוא הגיע להסכמה. אם היה מותר לפתוח למאה אנשים - הוא היה עושה זאת וגובה 25,000 ש"ח עבור האירוע.

הנתבע טען שהציע לתובעים לקיים את האירוע בתאריך במועד מאוחר יותר על בסיס מקום פנוי, ככל ויש אישור לפתוח את האולם, וכפי שעשה עם לקוחות נוספים.

הנתבע הוסיף, שיש הבדל בין לקוחות שהגיעו לאחר שהתחילה מגיפת הקורונה, ובין לקוחות שהגיעו לפני שהחילה מגיפת הקורונה. לקוחות שהגיעו **לאחר** המגיפה - מקבלים הצעות חלופיות, ואם הם מסרבים הם זכאים לקבל את כל החזר, כי בעל האולם מודע לכך שיתכן והאירוע לא יתקיים, ולכן כספי המקדמה אינם שלו עד לקיום אירוע בפועל. אבל לקוחות שסגרו איתו **לפני** שהחלה המגיפה - לא זכאים להחזר, כי כספי המקדמה כבר נבלעו בתוך פעילות האולם. התובעים חתמו על ההסכם לפני פרוץ מגיפת הקורונה, ולכן לטענתו הם לא זכאים לקבל את המקדמה בחזרה.

הנתבע שלח לבית הדין הודעות וואטצפ, מהן נראה כי היו הזמנות לאירועים בחודשים אוגוסט-אוקטובר. באחת התכתובות מצוין שבהסכמת הצדדים אירוע שהיה אמור להתקיים בתאריך 6.8.20 - נדחה לתאריך 24.9.20.

הנושאים לדיון:

- א. ביטול אירוע באולם בגלל מגפת הקורונה.
- ב. האם ההצעה החלופית מחייבת את התובעים בתשלום?
- ג. האם הייתה בהסכם התחייבות לשלם גם במקרה של מגפה?

ד. פשרת החתם סופר.

ה. תשלום על הוצאות שנגרמו לנתבע.

א) - ביטול אירוע באולם בגלל מגפת הקורונה

בשל מגפת הקורונה, הממשלה אסרה על פתיחת אולמות אירועים, זאת על מנת לצמצם את התפשטות נגיף הקורונה בישראל. הנחיה של רשויות המדינה לסגור אולמות בגין המגיפה - מוגדרת בהלכה: "מכת מדינה" (מהר"ם פדואה סימן פו), כלומר **אונס כללי** הבא על אנשי המדינה בהיקף רחב, וכתוצאה מכך נגרם הפסד בלתי נמנע. מגפה זו גרמה לנוזקים עם השלכות בריאותיות וכלכליות שנמשכים הרבה זמן, והפסדים שלא היה ניתן למונעם.

במכת מדינה יש אונס כללי שלא מאפשר את **יישום ההסכם שנחתם בין צדדים**. במקרה זה, בגין נגיף הקורונה לא ניתן לקיים את האירוע באולם השמחות. הרמ"א (חושן משפט סימן שכא סעיף א) פסק: "דכל מקום שנפסד הענין לגמרי והוי מכת מדינה - מנכה לו משכירותו". כלומר אם נגרם הפסד כללי - יש להגדיר זאת לפי דיני מכת מדינה. בנידונינו, אירוע באולם נחשב ל-"נפסד העניין לגמרי", בתאריך שבו האירוע אמור היה להתקיים, המדינה אסרה בצורה מוחלטת על פתיחת האולם, ולכן המזמינים זכאים לקבל את תשלום המקדמה ששלמו.

וכך כתב הטי"ז (על חושן משפט סימן שכא סעיף א):

דבכל מקום שנתבטל הענין ויפסיד לגמרי, כמו מת, או נשבר בבהמה, אם שכרה אפילו למשוי... - אין על זה שום שכירות כלל, כיון דאינה ראויה כלל לזה... אבל במקום שיש עדיין אותו דבר בעין, אלא שאירע בו הפסד - לא מצי שום אחד מהם לחזור.

ההיגיון שבדין זה - פשוט. כאשר ישנה מכת כללית על כל המדינה, מתברר שהנכס המושכר אינו שווה את התמורה שעליה סיכמו הצדדים, ולכן השוכר פטור מלשלם (במכה פרטית שפגעה דווקא בשוכר ולא בכל אנשי העיר, ייתכן שהמכה אירעה מטעמים הקשורים לעולמו של השוכר, ולכן יש לדון אם השוכר חייב לשלם, אולם כאשר המכה פגעה בכלל הציבור - ברור לחלוטין שאין היא נובעת מעולמו של השוכר, ולכן אינו חייב לשלם).

ומהכלל אל הפרט: התובעים הזמינו אירוע באולם שמחות, אך בגלל המגיפה אין אפשרות לפתוח את האולם - התובעים לא קיבלו כלום מבעל האולם, ולכן השכירות התבטלה לגמרי. עם התקדמות המגיפה האירועים התקיימו בשטח פתוח, ולא הייתה כל אפשרות לקיים את האירוע במקום שהיו אמורים לעשות, ולכן המזמינים לא חייבים לשלם על הזמנתם.

יתר על כן, הרמ"א בסימן שיב סעיף יז פסק: "**נשרף כל העיר - הוי מכת מדינה, ומנכה לו מן שכירותו מה שלא דר בו, בין הקדים לו שכרו או לא**". כלומר השוכר זכאי לקבל בחזרה גם את תשלום המקדמה ששילם למשכיר במקרה של מכת מדינה.

כאמור, במציאות של מכת מדינה פטור השוכר מדמי השכירות (ואם כבר שילם – זכאי לקבל החזר). אולם יש לדון, האם פטור זה נאמר דווקא כשישנה בעיה **בגוף הבית**, למשל בית שנפל, שאז השוכר זכאי לקבל החזר, או שכך הדין גם בכל בעיה שלא מאפשרת **שימוש בבית**?

הטי"ז והשי"ך (על חושן משפט סימן שלד סעיף א) פסקו שאם הוצרכו אנשי העיר לברוח בגלל מגיפה – השוכר לא חייב לשלם למשכיר, למרות שאין כל פגם בבית המושכר. מכאן ניתן ללמוד, שגם אם אין אונס בגוף הבית עצמו, אלא שיש **אונס שלא מאפשר שימוש בגוף הבית - נחשב הדבר למכת מדינה**¹.

וכן נראה מדברי המב"ט (חלק א סימן מ), שאם גויים הוציאו את השוכר מהבית - השוכר לא צריך לשלם דמי שכירות מרגע שהוציאוהו מהבית. המב"ט השווה גירוש זה לדין נפל הבית. **מכאן שגם אם הבית לא נפל בפועל, אלא שלא ניתן לגור בבית בגלל שגרשו את השוכר - נחשב לאונס**.

משמעות הדברים היא, שלפי כל השיטות האיסור על פתיחת אולמות שהטיל משרד הבריאות פגע במשכיר, ולא איפשר לו לקיים את חלקו בחוזה, ולספק לשוכרים אולם אירועים, ואין כל הבדל הלכתי בין מציאות שנשרפו חלילה כל בתי העיר, לבין מציאות שנסגרו כל האולמות במדינה - בשני המצבים ישנו אונס שאינו מאפשר **למשכיר** למלא את חלקו בחוזה ולספק לשוכרים אולם, ואשר על כן השוכר פטור מלשלם את דמי השכירות, ואף זכאי להחזר.

בזמן מגפת הקורונה אין אפשרות לפתוח אולמות אירועים. המשטרה לא מאפשרת להתכנס באולם. בעל אולם שפותח בניגוד להנחיות עלול לקבל קנס גבוה, ואם יפתח מספר פעמים - יתכן והוא עלול לאבד את רישיון העסק שלו, כך שאין אפשרות לערוך את השמחה באולם, וזה מקביל למקרה של בתי העיר שנפלו ולא ניתן להשתמש בהם, ולפיכך על בעל האולם להחזיר את המקדמה.

¹ בשו"ת משפטים ישרים (חלק א סימן שמג) מובא: "שאלה: ראובן שכר בית משמעון... ומקרה רע קרה ללוי שהיה לו **חולי המדבק** רח"ל, וראובן רוצה לצאת מן הבית של שמעון, שחשש מהחולי שמא ידבק בו, כי פחד לנפשו במה שבני אדם מפחדים. תשובה: **נראה זיכול לצאת**, דכיון דק"ל דכל מום שיארע בבית - הוא לאחריות המשכיר כמו נפל הבית ונשרף, (הנזכר בסימן שי"ב סי"ז), הכא נמי הוה ליה כאלו בא ארי או נחש ודר בחצר, ומה תועלת בבית וארי דר בחצר? וכל כי האי גונא **בורחים בני אדם מחצר שיש בה חולי המדבק כבורח מן הנחש, והו"ל כמום בבית, ויכול לצאת**".

מדברי נתיבות המשפט (סימן רל ביאורים ס"ק א, יובא בהרחבה בהמשך) ניתן לראות טעם אחר לכך שהתובעים זכאים לקבל בחזרה את המקדמה. הנתיבות קובע שאם אדם ביצע עיסקה או רכש דבר מה, ועוד בטרם הייתה לו אפשרות ליהנות ממנו, אירע דבר היוצר אומדן ברור שהקונה לא היה מבצע את הרכישה אילו היה יודע עליו מראש - זכאי הקונה לבטל את הרכישה. וכך כתב נתיבות המשפט (סימן רל ס"ק א):

ובאמת בבית שקנה ולא היה ראוי ליהנות ממנו, ואח"כ בעוד שאין ראוי ליהנות אירע דבר שהיה בו אומדנא - המכירה בטילה... כיון דנעשה בעולם איזה דבר, שמחמת זה הוזל היין בכל המקומות שבמדינה זו, דדמי למכת מדינה - ודאי דאין לך אומדנא גדולה מזו דאדעתא דהכי לא קנה.

במקרה שלפנינו, התובעים הזמינו מהנתבע אולם ושירות קייטרינג, אך בטרם קיבלו את השירות אותו הזמינו, נאסרה פתיחת אולמות עבור אירועים באופן שברור לחלוטין שלא היו מעלים בדעתם לשלם אילו היו יודעים על כך מראש, ולכן הם זכאים לבטל את ההזמנה מדין מקח טעות.

חלק מדייני ההרכב הביאו הסברים נוספים מדוע המזמינים זכאים לקבל החזר כספי: להסכם מצטרף תנאי מכללא, שההסכם יחול רק במידה ותהיה אפשרות לממש את ההסכם ולקיים את האירוע, לכן כאשר אין אפשרות לפתוח את האולם בגלל שיש מכת מדינה - המזמין פטור מלשלם.

יסוד זה נלמד מדברי החזון איש (ב"ק סימן כג בס"ק י), שביאר מדוע אם הבית נפל - השוכר לא צריך לשלם על המשך התקופה (למרות ששכירות חשובה כמכר). החזון איש בביאורו השני כתב: מסתבר שיש אומדנא שהצדדים התנו, שהסכם השכירות יהיה בתוקף רק כל עוד הבית קיים, אך אם הבית ייפול - השוכר לא יצטרך לשלם.

אומנם המחנה אפרים (הלכות שכירות סימן ז) סבור, שאם השוכר שילם מקדמה, ואירעה מכת מדינה ויברחו מחמת המגפה" - השוכר לא זכאי לקבל החזר², אך צריך לציין, שדברי המחנה אפרים לא מוסכמים על הפוסקים. כאמור, הרמ"א (שם) פסק, שבמכת מדינה השוכר זכאי לקבל גם את המקדמה בחזרה. המנחת פתים (ח"מ סימן שכא סעיף א) אף כתב על דברי המחנה אפרים: "ודבריו תמוהים בעיני". המנחת פתים הוכיח מדברי קצות החושן (סימן שכב ס"ק א) שכתב בשם מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סימן שפח): "ואפילו כבר הקדים בשכירות - צריך

² הרב שלמה אישון (אמונת עתיך 128 עמ' 140-147) ביאר: יש לחלק בין שכירות בתים ובין שכירות אולם. בשכירות בתים המקדמה היא חלק מהתשלום לדירה, לכך ניתן לומר שהשוכר הסכים והתרצה שהמקדמה תישאר ביד המשכיר, אבל בהזמנת אולם, המקדמה מוגדרת כדמי רצינות, "דמי קדימה נועדו להבטיח שהמזמין יעמוד בהתחייבויותיו החוזיות ולא יחזור בלא סיבה מוצדקת, ואין כוונת הנותן דמי קדימה לכך שהם יישארו בכל מקרה אצל המשכיר".

אחד הדיינים הוסיף, כי ייתכן שבמקרה שלפנינו (שהאולם נסגר על ידי הרשות השלטונית) גם לפי המחנה אפרים התובעים זכאים להחזר, וכפי שמשמע מדבריו בסוף סימן ו' - 'או יחזיר לו שכרו'.

להחזיר". כלומר במכת מדינה גם אם השוכר שילם את המקדמה - על המשכיר להחזיר את הכספים.

לדברי אחד הדיינים, ההגדרה היותר מדויקת למקרה שלנו היא: ספינה זו ויין זה, כפי שמבואר בגמרא במסכת בבא מציעא דף עט ע"א, כאשר המגבלה היא לא רק על מספק השירות אלא גם על מקבל השירות. כלומר, כאן לא רק שאסור לבעל האולם להכניס אנשים לאולם, אלא אסור לבעלי השמחה ולאורחיהם לבוא לשם או לשום אולם כמותו. להלכה, אין נפקא מינה גדולה, אחרי שרק לפי המחנה אפרים, לא צריך להחזיר מקדמה שניתנת בנסיבות אלה כאשר מדובר על מכת מדינה.

לסיכום: ישנן מספר סיבות מדוע במכת מדינה בעל האולם צריך להחזיר את הכספים שקיבל:

- א. כאשר אין כל אפשרות להשתמש באולם - השוכר זכאי לקבל החזר כספי. (רמ"א וט"ז).
- ב. מזמין שבכלל לא קיבל את השירות שהזמין - יכול לבטלו מדין מקח טעות. (נתיבות).
- ג. תנאי מכללא שההסכם יחול רק במידה ותהיה אפשרות לממש את ההסכם ולקיים את האירוע. (חזון איש).

לסיכום: לפי הנחיות משרד הבריאות, לא היה ניתן לפתוח את האולם בתאריך בו היה אמור להתקיים האירוע. המזמינים לא קיבלו את השירות שהם הזמינו, ולפיכך יש להחיל על מקרה זה את הלכת מכת מדינה, והמזמינים זכאים לקבל את המקדמה שכבר שילמו לבעל האולם.

ב)- האם הצעה החלופית מחייבת את התובעים בתשלום?

בתאריך כ"א באייר תש"פ (15 במאי) - הממשלה החליטה (החלטה מספר 5070), שיהיה ניתן להפעיל אירוע בחוץ עד 50 אנשים, עם מספר הסתייגויות: "המחזיק של המקום יווסת את כניסת האנשים למקום, לרבות עובדי המקום, כך בכל עת לא ישהו במקום אנשים באזור הפתוח לקהל ביחס של יותר מאדם אחד לכל 15 מטרים רבועים, ובלבד שמספרם יהיה פחות מהמספר הקבוע בהגדרת "התקהלות בשטח פתוח" שבסעיף 3א(ב) לצו בריאות העם".

כמו כן בגלל ההקפדה על מרחק של שני מטרים בין אדם לאדם - חל איסור על ריקודים: "המחזיק או המפעיל של המקום יקבע ויישם מנגנון למניעת התקהלויות והתקבצויות של השהים במקום, ובכלל זה להתקבצויות לצורך ריקוד".

התאריך שבו היה ניתן לקיים אירועים בחוץ, הוא שלושה וחצי שבועות לפני תאריך האירוע של התובעים. בית הדין בירר עם הנתבע, האם הוא נתן הצעות חלופיות לתובעים לקיום האירוע בשטח פתוח (פרוטוקול עמוד 7 שורה 28):

אב"ד: בתאריך 15.5 כ"א אייר התש"ף - התירו אולם בשטח פתוח. התחילו להתקדם עם האולמות. האם נתת הצעה לקיים את האירוע בשטח פתוח?

נתבע: לא היה דבר כזה ב-15.5... ואם היא דברה שלושה שבועות לפני כן, אז אני לא הייתי יכול להבטיח לה כלום.

הנתבע הודה שלא נתן הצעות שלושה שבועות קודם לכן. מבחינתו "לא היה דבר כזה", כלומר בזמן זה הנתבע היה סבור שעדיין אסור להפעיל אירועים, ולכן לא היה שייך לתת הצעה לתובעים³. הנתבע אמר בדיון, שהאולמות נפתחו רק בתאריך 14.6 (פרוטוקול עמוד 3 שורה 25, וכך חזר על כך בשורה 33, וכך חזר שוב בעמוד 4 שורה 30).

הנתבע שלח תכתובת וואטצפ, שבה הוא מציע חלופות שונות ללקוחות אחרים בחודשים אוגוסט-אוקטובר. אך תכתובת אלו אינן מוכיחות על התנהלות הנתבע בחודש שבו היה אמור להיות האירוע. הנתבע העיר בדיון (פרוטוקול עמ' 4 שורה 30): "מבחינת אלטרנטיבה כאשר לקוח רודף אחר כך לקבל כסף - **א"א לרדוף לתת לו הצעה... א"א להגיד לו בוא אני אעשה לך אירוע**". אומנם מספר ימים לפני בר המצווה הנתבע הציע לקיים את האירוע במועד אחר, אך התובעים כבר סיימו להכין את בר המצווה במקום חלופי, וההצעה באה בשלב מאוחר מידי.

מפירוט השיחות עולה, שהתובעים ניסו ליצור קשר עם הנתבע מספר פעמים. תוכן השיחות לא ידוע לנו, אך ניתן לשער שהם דיברו על האירוע הצפוי. השיחה האחרונה המתועדת (לפני האירוע) הייתה ב- 6.5.20, בנוסף יש תיעוד של שיחת וואטצאפ (חתוכה) מהתאריך 4.5.20 שבו התובע כתב לנתבע שהוא מנסה להשיג אותו ולא מצליח.

הנתבע הודה בדיון (פרוטוקול עמוד 7 שורה 31-32) שלא הציע חלופה שוות ערך לאירוע שהיה אמור להיות באולם.

מסקנת הדברים היא, שהנתבע לא הציע לתובעים הצעה חלופית שוות ערך, ולכן הוא לא זכאי להשאיר ברשותו את סכום המקדמה.

למרות שהיה מותר לקיים אירוע בחוץ (במגבלות מסוימות), בכל זאת יכולים התובעים לבטל את ההסכם. התובעים הזמינו שירות מסוים (אולם שמכיל מאתיים משתתפים, עם אפשרות לרקוד וכו'), אך בזמן בו היה אמור להיות האירוע - לא היה ניתן לקבל את השירות אותו הם הזמינו, כי היה אסור לפתוח את האולם. הצעה חדשה ששונה באופן משמעותי ככל והייתה עולה - נחשבת להסכם חדש לגמרי. ממילא הנתבע לא יכול לכפות על התובעים לחתום על הסכם חדש. מכיוון שהנתבע אינו יכול לתת את השירות עליו הצדדים חתמו (כלומר אירוע באולם), יש לומר שהמקח בטל, והתובעים זכאים לקבל את המקדמה ששילמו.

³ וכדברי רבא במסכת שבועות דף מא עמוד ב: "כל האומר לא לוייתי - כאומר לא פרעתי דמי". כלומר לווה הטוען שכלל לא לווה, בוודאי שהוא גם לא פרע, כך שכפירת הנתבע בהלוואה, כמוה כהודאה שלא שילם, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי. הנתבע טען שכלל לא היה ניתן לפתוח את המקום בתאריך זה, כך שוודאי שלא נתן הצעה לקיום האירוע.

לסיכום: הממשלה אישרה קיום אירועים בחוץ למעלה משלושה שבועות לפני אירוע בר המצווה, אך הנתבע לא העביר הצעה לקיום האירוע בחוץ. גם אילו הנתבע היה מעביר הצעה - היו זכאים התובעים לבטל את ההסכם מכיוון שהם לא קיבלו את השירות אותו הם הזמינו.

ג)- האם הייתה בהסכם התחייבות לשלם גם במקרה של מגפה?

בהסכם שנחתם בין הצדדים נאמר: "מוסכם, כי המקדמה אשר ניתנה - לא תוחזר למזמין בשום מקרה, כולל אָבְּלִי". כאשר מפורט בחוזה תנאי מסוים - התנאי מחייב את הצדדים, ככל תנאי שבממון תקף⁴, ולכאורה התובעים לא זכאים לקבל את המקדמה, שהרי בהסכם נקבע שהמקדמה לא תחזור בכל מקרה.

אך יש לדחות זאת בגלל מספר נימוקים, אשר המשותף להם הוא שיש לפרש את החוזה לפי כוונת הצדדים, ולא להיצמד ללשון החוזה. וכפי שפסק השולחן ערוך (חו"מ סי' סא סעיף טו): **"תנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכים אחר הלשון הכתוב בו אלא אחר הכוונה"**.

נימוק ראשון - לפי הניסוח של ההסכם, גם אם בעל האולם מחליט מרצונו החופשי לא לעשות את האירוע - הוא לא צריך להחזיר את המקדמה. אך פרשנות זו איננה סבירה⁵, לכן ברור שהכוונה היא שאם המזמין ירצה לבטל - הוא לא יהיה זכאי לקבל את המקדמה.

גם הקשר הדברים מעיד בבירור כי סעיף זה עוסק אך ורק במצבים שהמזמין מבטל את האירוע, ולא במצבים שהאירוע מתבטל על ידי גורם שלישי או על ידי בעל האולם. השורות האחרונות בחוזה עוסקות בביטול האירוע על ידי המזמין, וקובעות כי אם האירוע יבוטל 90 יום לפני מועד האירוע - יהיה על המזמין לשלם פיצוי מסויים, ואם יבוטל 30 יום למועד האירוע - יהיה עליו לשלם פיצוי גדול יותר, וממשיך ההסכם וקובע כך:

"במידה והמזמין יבטל את הארוע בהתראה קצרה מ-30 יום - ישלם פיצוי מוסכם של 100%."

במקרה של מוות בקרבה של דרגה ראשונה - בכל פרק זמן עד מועד האירוע, רשאי המזמין לבטל את האירוע ולהעתיק אותו למועד אחר.

...מוסכם כי המקדמה אשר ניתנה - לא תוחזר למזמין בשום מקרה, כולל אבלי."

⁴ כפי שפסקו השו"ע והרמ"א במספר מקומות: בסימן טו סעיף ב, בסימן עא סעיף ג, בסימן רכה סעיף ה, בסימן שטו סעיף ב, ובאבן העזר סימן קיב סעיף י.

⁵ חכמים לימדו אותנו בכמה מקומות שלא להעניק לחוזה פרשנות שאינה סבירה אלא לתת משקל גם לכוונתם ואומדן דעתם של הצדדים (ראו: קידושין ס'; שו"ע חו"מ סא טז וביאור הגר"א שם, וראו גם רמב"ם זכיה ו א-ד).

כך גם עולה בבירור מדברי ההסכם האומר המקדמה לא תחזור בשום מקרה **כולל באבילות**. כלומר אפילו במקרה של מוות חס וחלילה מצד הלקוחות - לא תוחזר המקדמה. משמעות הניסוח היא, שאפילו אם יהיה **למזמין** אונס (כמו אבילות חס וחלילה) - הוא לא יהיה זכאי לקבל את המקדמה, אך אין בהסכם כל התייחסות לאונס שאירע לבעל האולם (כפי שאירע במקרה שלפנינו, שמשרד הבריאות לא איפשר לו לפתוח את האולם), ואדרבה, **מלשון ההסכם נראה שיש כאן הדגשה הפוכה, וניתן ללמוד מניסוח הדברים שהמקרה הקיצוני ביותר שבו המקדמה לא תוחזר למזמין - הוא מקרה שהמזמין מבטל (בשל אילוצים), ומכאן יש ללמוד כי במקרה של ביטול של האירוע על ידי גורם שלישי או על ידי בעל האולם - המקדמה תוחזר למזמין.**

נימוק שני - ההסכם מדבר על אונס מצוי ולא על אונס נדיר ולא מצוי כלל. נציין, שאפילו בהלכות גיטין (סימן קמד סעיף א), בהן טענת אונס לא מתקבלת, בכל זאת טענת אונס לא מצוי כן מתקבלת. ה"ט"ז (אבן העזר סימן קמד ס"ק ד) הדגיש: גם אם הייתה אמירה מפורשת שלא תתקבל טענת אונס, בכל זאת יש לקבל טענת אונס לא מצוי: **"ונראה לי, דבאותו דבלא שכיח כלל, אפילו אם אמר בפירוש אפילו אם יהיה אונס להוי גיטא - מכל מקום מבטל הגט"**. ומכאן ניתן ללמוד, שגם כאשר יש אמירה מפורשת בהסכם, שלא תתקבל טענת אונס- הכוונה היא לאונס מצוי ולא לאונס נדיר.

ההגיון שבכך פשוט. יש תוקף להתחייבות לשלם רק אם המתחייב הבין וידע על מה הוא מתחייב. כאשר הגיע אירוע כל כך נדיר, אשר איש לא היה יכול לצפותו מראש, ברור שהוא אינו כולל בהתחייבות לשלם.

הרמב"ם (הלכות מכירה פרק יט הלכות ד-ה) כתב: מוכר חייב באחריות כלפי הקונה, אך הוא לא חייב על מקרי אונס. אומנם אם המוכר קיבל על עצמו אחריות גם אם יארע אונס - הוא חייב גם על מקרי אונס. אבל התחייבות זו חלה רק על מקרי אונס מצויים ולא על מקרי אונס נדירים, **"שאלו וכיוצא בהן - אונס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה, וכל אונס שאינו מצוי - אינו בכלל התנאי הזה"**.

הרמב"ם (הלכה ו) הוסיף: **"והוא הדין לכל תנאי ממון, שאומדין דעת המתנה, ואין כוללין באותו התנאי אלא דברים הידועין שבכללן היה התנאי, והם שהיו בדעת המתנה בעת שהתנה"**⁶.

⁶ כך מובא בגמ' במסכת גיטין דף עג עמוד א: "ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה, קביל עליה כל אונסא דמתיליד, לסוף אפיקו בה נהרא; אתא לקמיה דרבינא, א"ל: זיל שפי ליה, דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד. אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבינא: אונסא דלא שכיח הוא".

"...רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבן שומשמי אגידא דנהר מלכא, אגור מלחי לעבורינהו, (שכר מלחים להביא את השומשמיין למקום מסוים). קבילו עלייהו כל אונסא דמתיליד. לסוף איסתכר נהר מלכא, (נפסק הנהר שבו היו מוליכים את השומשמיין), אמרו להו: אגורו חמרי אפקעינהו ניהלן, (תשכרו בהמות בכדי להוליך את השומשמיין על

כלומר, יש לבחון האם בשעת עריכת ההסכם על סוגי האונס השונים - הצדדים היו כוללים את האונס בחוזה, או שלא היו חוששים לאונס שהוא קיצוני ורחוק. אם הצדדים היו כוללים את סוג האונס בחוזה - האונס נחשב לאונס מצוי וכלול בהתחייבות, אבל אם מדובר על תרחיש לא סביר ועל אונס שלא היה ניתן לעלות על הדעת - אין זה בכלל ההתחייבות, ועל אונס כזה יש פטור, וכאמור הסיבה לכך היא מפני שהם לא חשבו על אונס זה, כך שלא הייתה דעתם להתחייב על אונס לא שכיח⁷.

כמובן, שהתפרצות נגיף הקורונה נחשבת לדבר לא מצוי בכלל, כך שההתחייבות לשלם במקרי אונס - לא כוללת את הזמן בו יש הסגר בגלל הקורונה. מדובר במציאות קיצונית ונדירה, הצדדים לא העלו בדעתם התחייבות למצב זה, ולכן בכל המקרים בהם יש פטור מתשלום, הפטור יחול גם אם בחוזה כתוב שיש חובת תשלום באונס.

וכך פסק השולחן ערוך בסימן רכה סעיף ג: "...שאלו וכיוצא בהן, אונס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה". מגפת הקורונה מוגדרת כדבר פלא, כי מדובר באירוע של פעם במאה שנים, ומה שמוגדר כדבר פלא - לא נכלל בתנאי ההסכם.

לסיכום: ההסכם מתייחס לביטול הסכם בגלל אונס מצוי, ולא בגלל אונס נדיר. כמו כן, ההסכם מתייחס אך ורק לביטול האירוע מצד המזמין ואין בו כל התייחסות לביטול האירוע על ידי צד ג'. ולכן יש לקבוע בבירור שההסכם לא מונע מהתובעים לקבל את המקדמה בחזרה.

ד)- פשרת החתם סופר

מנהג חלק מבתי הדין במכת מדינה, לפשר בין מעסיק לעובד, ולחייב את המעסיק לשלם לעובד מחצית משכרו. בתי הדין למדו פשרה זו מדברי החתם סופר (בספר הזיכרון עמוד נא):

"ורבו עתה המלמדים והתלמידים אשר שאלו לנפשם מה לעשות בדינם, בזמן זמנים שבועות הרבה שבטלו מלימודם, אם יתחייבו שכרם משלם? ואני בעניי אמרתי: דין תורה לא ידעתי, ואני משלם לשכירים שלי שכרם משלם, בלי ניכוי פרוטה, ואתם תבצעו הדין על דרך הפשר לשלם החצי, ויפסיד המלמד החצי".

גביהן), דהא קבילתו עלייכו כל אונסא דמיתליד; אתו לקמיה דרבא, אמר להו: קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי, אונסא דלא שכיח הוא".

⁷ אומנם מהר"ם אלשקר (סימן לב) כתב: מוכר שקיבל על עצמו שלא יטען טענת אונס בעולם - הוא לא יכול לטעון גם לא על אונס שאינו מצוי. ואפי' לדברי הרשב"א (חלק ה סימן קסג) שאמר שאם קיבל עליו את כל האונסים שבעולם - עדיין לא חייב על אונסים לא מצויים, ניתן לומר שאם המוכר הדגיש שלא יטען טענת אונס כלל ועיקר - אין הוא יכול לטעון טענת אונס גם באונס שלא מצוי. כלומר צריך שיהיה דגש בניסוח התנאי שמדובר על דבר נוסף שהוא מקבל על עצמו.

החתם סופר עצמו שילם למלמדים שלו את שכרם בצורה מלאה, אך הנחה לרבים לפשר ולשלם רק חצי מהשכר.

החתם סופר עוד כתב:

"הואיל ומסברא נראה דמזל שניהם גרם - על כן עשיתי פשר מרצון שניהם וחפצם שיהיה ההפסד על שניהם, אבל דין תורה לא ידעתי, עד יבוא מי שלבו יותר שלם ויוציא דין לאמתו".

החתם סופר הדגיש שהפשרה צריכה להיעשות **מרצון שני הצדדים**.

חלק מדיני ההרכב ציינו סיבות נוספות לכך שבנדון זה לא ניתן לכפות על פשרה:

א. התובעים לא הסכימו לבצע פשרה, ולפי דברי החתם סופר הפשרה צריכה להיות **בהסכמת שני הצדדים**.

ב. המדינה באופן כללי מפצה את בעלי העסקים, אך המדינה לא תפצה את בעלי השמחה שכבר שילמו מקדמה, ולכן יש יותר סברא ללכת לפי עיקר הדין כלפי בעלי השמחה.

ג. החתם סופר התייחס בדבריו לבריחה מסכנה, ולא למבנה שלא ניתן להשתמש בו, כי במקרה **המבנה לא זמין לשימוש** - אין חיוב בתשלום, כפי שמבואר בהערה⁸.

ד. החתם סופר התייחס **לדיני עובדים ולא להזמנת שירות** מאולם. בדיני עובדים יש מקום רחב יותר לפשר בין מעסיק ובין עובד, כי העובד כבר עבד אצל המעסיק במשך תקופה,

⁸ כאמור, בעל האולם לא יכול היה הציע לפתוח את האולם, כיוון שמבחינה חוקית המדינה אסרה עליו לפתוח את האולם, **מבנה שלא זמין לשימוש דינו כדין בית שנפל**. הרמב"ם (הלכות שכירות פרק ה הלכה ו) והשולחן ערוך (בסימן שיב סעיף יז) פסקו, שהשוכר בית מסוים (בית זה), וכל הבית נפל - השוכר לא צריך לשלם עבור הזמן בו אינו גר בפועל.

החזון איש (ב"ק סימן כג בס"ק י) ביאר (ביאורו הראשון): המשכיר מוכר ימי שכירות לשוכר. **המשכיר יכול למכור רק את הימים בהם הבית קיים**, אך לאחר שהבית נפל - נחשב כאילו השכיר לו זמן שלא בא לעולם שאין באפשרות המשכיר להשכירם, וזהו **מקח טעות**, לכן לא צריך לשלם על זמן זה.

לעיל כבר מבואר, שנטיות רוב הפוסקים לפטור את השוכר בדיני מכת מדינה. כעת מתווסף שמעבר לפטור שיש בהלכת מכת מדינה - יש לשוכר פטור נוסף מדיני שכירות, שאם הבית לא ראוי לשימוש - השוכר פטור מלשלם. וכך פסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן שיב סעיף יז): "ואם (המבנה) מעצמו נפל, אם אמר לו (המשכיר לשוכר): בית זה אני משכיר לך - אינו חייב לבנותו... אלא **מחשב על מה שנשתמש בו ומחזיר לו שאר השכירות**".

צריך לציין עוד, שהזמנת אולם איננה כמו שכירות, אלא יש לדמות זאת להזמנת שירות, ואם אדם הזמין מוצר ושילם מקדמה, והמוצר לא הגיע - וודאי זכאי לקבל החזר, כך גם בהזמנת שירות לאירוע, שאם המזמין לא קיבל את השירות אותו הוא הזמין שהוא זכאי לקבל בחזרה את המקדמה ששילם.

וככל הנראה גם לאחר שתסתיים מכת המדינה - העובד ישוב לעבודתו, אך במקרה של שירות חד פעמי (אירוע באולם) שלא ניתן וגם לא יינתן בעתיד - אין מקום לפשרה ללא הסכמת הצדדים.

ה. לא התרשמנו בדיון, שהנתבע ניסה לתת הצעות חלופיות לקיום האירוע בחוץ. הנתבע היה סבור (פרוטוקול עמוד 7 שורה 28), שבתאריך שבו היה ניתן לקיים אירועים בחוץ - עדיין אסור להפעיל אירועים, ולכן לא היה שייך לתת הצעה לתובעים, למרות שלמעשה בתאריך כ"א באייר תש"פ (15 במאי) - הממשלה החליטה שניתן להפעיל אירוע בחוץ עד 50 אנשים. ומכיוון שהנתבע לא נתן הצעה לקיום האירוע בחוץ לפי הכללים - לא ניתן לכפות על פשרה בניגוד לרצונם של התובעים.

לסיכום: לא ניתן לכפות על פשרה בניגוד להסכמת התובעים.

ה) - תשלום על הוצאות שנגרמו לנתבע

מצאנו בהלכה הטלת חיוב כספי על מי שגרם לחבירו להוציא כספים (ראו למשל שו"ע אה"ע נ ג, רמ"א חו"מ יד ה ועוד), ולפי זה היה מקום לדרוש מן התובעים לפחות לשלם לנתבע את הסכומים שהוציא בשל הזמנת האירוע וביטולו. אך למעשה במקרה שלפנינו אין אפשרות לדרוש מהתובעים לשלם לנתבע את הוצאותיו, וזאת משלושה נימוקים:

א. התובעים לא ביטלו את האירוע אלא מתוך אילוץ גמור, ובמצב כזה אין חובה לשלם על נזקים מסוג זה (שו"ך חו"מ שפ"ו. ונעיר כי גם לפי הרמב"ן המובא שם, הסבור שיש לחייב גם על נזקי גרמי שנעשו באונס, הרי שכוונתו דווקא לנזקים שנעשו על ידי מעשה, אך בנזקי גרמי שנעשו בדיבור בלבד בלא שהמזיק עשה מעשה - גם הרמב"ן מודה שהמזיק פטור).

ב. ביטול האירוע לא נעשה על ידי התובעים אלא על ידי המדינה.

ג. הנתבע לא טען להוצאות מפורטות ומוכחות.

אגרת בית הדין

ההלכה רואה בפנייה של הצדדים בפנייה משותפת במטרה לברר את ההלכה, ולכן מדיניות בית הדין היא שיש לחלק בשווה בין הצדדים את אגרת בית הדין (אודות נושא זה ניתן לעיין באתר בית הדין). במקרה שלפנינו התובעים כבר שילמו 200 ₪, ועל הנתבע לשלם להם 100 ₪ על מנת לשאת עמם באגרה זו.

נסיים בברכה שבקרוב תוסר הסכנה ויחזרו רבים לחגוג ביחד שמחות רבות באולם הנתבע ובמקומות אחרים.

החלטות

1. הנתבע ישלם לתובע סך 3,000 ש"ח.
2. בנוסף, הנתבע חייב לשלם לתובעים 100 ש"ח עבור השתתפות באגרת בית הדין.
3. התשלום יבוצע בתוך 30 יום מהתאריך הנקוב על פסק דין זה.

פסק הדין ניתן ביום שלישי, כ"ב בכסלו תשפ"א, 8 בדצמבר 2020

בזאת באנו על החתום

הרב שלומי שטיינמץ, דיין

הרב דניאל מן, אב"ד

הרב ישועה רטבי, דיין